

Peresuhete väljendumine laste joonistustes

Lapse joonistatud perepilt ja selle tõlgendamise võimalusi

See, kuidas laps joonistab oma peret, räägib kõnekalt sellest, kuidas ta ülejäänud pereliikmetega suhestub.¹ Enamik lapsi asub kõhklematult tegutsema, kui paluda neil joonistada oma perekond. Nooremad lapsed joonistavad iga pereliikme otsevaates, teineteise kõrvale ritta seatuna ühes või kahes reas, justkui pühakud keskaegses katedraali portikusel.² Laste joonistused perekonnast on väärtuslik materjal, peegeldamaks perekonnaliikmete vahelisi suhteid ja lävimismustreid lapse vaatevinklist.³

Perekond on lapse kõige lähem ja intiimsem sotsiaalne keskkond. Joonistused näitavad hästi, kuidas ta end perekonnas tunneb, milline on tema roll, millised on suhted ema-isa ja õdedevendadega. Just neist saame vastuse küsimustele, mis põhjustab lapsel stressi ja hälbeid normidest.⁴ Joonistust perekonnast saab vaadelda kui struktureerimata kujutustehnikat, mis võib paljastada lapse tundeid selles osas, keda ta peab peres kõige tähtsamaks ja kelle kujundav mõju on tugevaim.⁵

Kui anda lapsele ülesanne joonistada kõige lähedasemaid inimesi – tema perekonda, võimaldab see ühtlasi uurida lapse vaimset ja psüühilist arengut diagnostilisest vaatepunktist.⁶ Kui test küsimusega “joonista inimest” peegeldab lapse vaimset arengut ja tema idenditeeti, suhtumist oma kehasse ja soolissusse, siis ülesanne “joonista perekonda” reflekteerib pigem tema emotsionaalset ja sotsiaalset enesehinnangut, võimaldes välja selgitada lapse olukorda perekonnas.⁷ Kõnekad on samuti ka atribuutika, mida lapsed oma joonistusse lisavad, samuti pereliikmeid iseloomustavad laused, liikumised ja tegevused.⁸ Perepildi joonistamine aitab mõista pere struktuuri ning lapse tajumusi pereliikmete suhtes. Vaadelda saab, kes on kelle kõrval ning

---

¹ Niiberg, T. 2008. Lapse joonistus räägib tema peresuhetest. Perekool. Koolieelik. [www] <http://www.nupsu.ee/vana/?menu=parenting&cat=140&item=2454> (12.04.2014)

² Joseph H. Di Leo, M.D. 2012. Laste joonistused diagnostilise abivahendina. ERSEN, lk 118

³ Samas, lk 112

⁴ Juske. A. 2004. Joonistav laps; onto- ja fülogeneetilised paralleelid. Trükikoda Pakett, lk 101

⁵ Joseph H. Di Leo, M.D. 2012. Laste joonistused diagnostilise abivahendina. ERSEN, lk 112

⁶ Juske. A. 2004. Joonistav laps; onto- ja fülogeneetilised paralleelid. Trükikoda Pakett, lk 100

⁷ Juske. A. 2004. Joonistav laps; onto- ja fülogeneetilised paralleelid. Trükikoda Pakett, lk 103

⁸ Samas, lk 106

võrrelda pereliikmete suurust teiste pereliikmetega. Lisaks võib vaadelda, kas keegi on isoleeritud või puudu, kus on pööratud pilk ning kas on viiteid peresisesele agressioonile. Kui pereliikmed on tegevuses, siis peaks uurima, mida nad teevad.⁹

Enamik eesti lapsi alustab perepilti ema joonistamisega, mis rõhutab ema erilist perekesksust ja määravat rolli. Emadele on sageli joonistatud suur suu, mis keelab, käsib ning õpetab. Samuti joonistatakse emadele suured silmad, mis kõike ning kõikjal näevad. Käed tehakse nendele emadele, kellega on tihedam emotsionaalne kontakt. Liiga pikad ja rõhutatud käsi või nende puudumist seostatakse ka liigse karmuse või karistamisega. Sageli hoiab laps ema käest kinni ja tema riietuses domineerivad emaga sarnased värvid ning nad seisavad enam-vähem ühel joonel. Kui ema oskab ka last piisavalt hästi ära kuulata ja temaga arvestada, siis joonistatakse nende pea külge, suurele juuksepahmakale vaatamata, ka kõrvad. Ainult autokraatsete ja tööga liialt hõivatud emadel puuduvad sageli käed ning jalad. Poiste pildidel on autokraatsed emad pildi teises nurgas ja tugevates, sageli mustades toonides, erineval tasapinnal ja rõhutatutes. Materiaalsemad emad saavad endale väiksema näo, aga uhkemad riided, pitsid, satsid ja soengud.¹⁰

Kui isad on liigse tööga hõivatud, ümbritsevad neid autod, arvutid, laevad, lennukid, ehitusplatsid, põld ning mets. Üpris harva joonistatakse teda siis seoses perekonnaga. Isa on siis sageli tumedates värvides ja seda sellepärast, et ta on tähtis. Kui aga sellisel isal on peas naeratav nägu, pead ehivad suured kõrvad ja keha käed, siis on kõik korras. Kui aga need puuduvad, siis on sageli tegemist autokraatse ja enesekeskse isaga. Ema kaob sellisel pildil üldse kaugustesse või mahub koos perega isa jalgevahele. Lapsed tunnetavad alateadlikult isa mittekuuluvust nende maailma, isad asuvad eraldi nurgas ja teistes värvides kui ülejäänud pereliikmed. Väiksemad lapsed joonistavad sageli ka ilma käte, jalgade, suu ja silmadeta isasid, keda nad märkavad sageli ainult enne magamaminekut ning sedagi diivanil ajalehega kaetult. Lapsed, kellel pole isasid või on kaotsi läinud joonistavad isasid mõnes mõttes isegi paremates värvides kui

---

⁹ Tartes-Babkina, H. 2010. Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel. Tallinn: Stella Borealis OÜ (Tallinna Raamatutrukikoda), lk 80

¹⁰ Niiberg, T. 2008. Lapse joonistus räägib tema peresuhetest. Perekool. Koolieelik. [www] <http://www.nupsu.ee/vana/?menu=parenting&cat=140&item=2454> (12.04.2014)

olemasolevaid isasid, nn unistuste isad, keda ikkagi oodatakse ja kellele poogitakse külge ole-
matud omadused.¹¹ Perekonna joonistamisel on tüüpiline, et äräläinud isa unustatakse või joo-
nistatakse kusagile pildi perifeeriasse väiksemana.¹²

Üldiselt järgivad lapsed perepildi joonistamisel inimeste suurust, kuid proportsioonide rikku-
mine võib olla väga tähenduslik.¹³ Kui mõningad detailid on eriti rõhutatud või vastupidi, liiga
vähe rõhutatud ja joonistus ise on lapse arengu seisukohalt liiga ebaküps või liiga edasi arene-
nud, on see märgiks lapse emotsionaalse tasakaalutuse kohta.¹⁴ Ebatavaliselt väike joonistus
võib viidata depressioonile, madalale enesehinnangule, ärevusele, arglikkusele.¹⁵ Eriti väike
kujutis endast viitab hooletusele või ülihoolitsusele, tänu millele tunneb laps ennast abituna.
Väike kujutis vanemast näitab perekonnas väheväärtustatud olekut ja konfliktsust. Õest või
vennast joonistatud väikesed kujutised viitavad konkureerivatele suhetele, kuid suur kujutis
võib väljendada tema domineerivat rolli perekonnas, samuti ka armukadedust.¹⁶ Ebatavaliselt
suur joonistus, mis katab peaaegu kogu paberi, võib viidata ärevusele, stressiseisundile, mõni-
kord impulsiivsusele, hüperaktiivsusele ning kalduvale suurejoonelisusele.¹⁷ Eriti suur kujutis
endast kujutleb, et laps on perekonnas ülimuslik. Suur kuju vanemast viitab tema olulisele täht-
susele perekonnas.¹⁸

Lapsed kasutavad suurust, väljendamaks inimese tähtsust ning oma aukartust ja lugupidamist
tema suhtes.¹⁹ Laps kipub ennast aga paigutama kõige lemmikuma venna või õe kõrvale.²⁰ Läh-
edaste emotsionaalsete sidemetega perekonna võib aga ära tunda käte kontakti ja ruumilise
lähedusega. Figuuride ülitihed paigutus näitab ülitihedaid sidemeid perekonnas ja emotsionaalse
läheduse vajadust.²¹ Pereliikmete sarnaseks joonistamine võib viidata teatud pereliikme poole-
hoiule. Poolehoiule võib viidata rõivastus, mis on erinev ülejäänud perekonnaliikmetest ja sar-

---

¹¹ Niiberg, T. 2008. Lapse joonistus räägib tema peresuhetest. Perekool. Koolieelik. [www] <http://www.nupsu.ee/vana/?menu=parenting&cat=140&item=2454> (12.04.2014)

¹² Juske. A. 2004. Joonistav laps; onto- ja fülogeneetilised paralleelid. Trükikoda Pakett, lk 105

¹³ Samas, lk 107

¹⁴ Pent, P. Lapse joonistus. Essee. [www] <http://raulpage.org/koolitus/joonistus.html> (13.04.2014)

¹⁵ Tartes-Babkina, H. 2010. Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel. Tallinn: Stella Borealis OÜ (Tallinna Raama-
tutrukikoda), lk 65

¹⁶ Samas, lk 80

¹⁷ Samas, lk 65

¹⁸ Samas, lk 80

¹⁹ Joseph H. Di Leo, M.D. 2012. Laste joonistused diagnostilise abivahendina. ERSEN, lk 127

²⁰ Samas, lk 126

²¹ Tartes-Babkina, H. 2010. Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel. Tallinn: Stella Borealis OÜ (Tallinna Raama-
tutrukikoda), lk 81

nane vaid selle liikmega, tavaliselt õe või vennaga, kellega laps saab hästi läbi. Vastavalt “intellektuaalse realismi” printsiibile joonistatakse domineeriv naine, olenemata tema füüsilisest suurusest, kogukamana kui talle alluv, mõjuvõimuta abikaasa.²²

Kui pereliikmed on lahutatud teineteisest joontega, mööbliesemetega või on paigutatud eri tubadesse, näitab konflikti perekonnaliikmete vahel. Distsants kõigi pereliikmete vahel viitab kiltustatusele ja nõrgale emotsionaalsele kontaktile pereliikmete vahel.²³ Suhtluse puudumist perekonnaliikmete vahel kujutatakse sageli nii, et paigutatakse kõik omaette, sotsiaalsesse eraldatusesse, ilma teistega kokku puutumata.²⁴

Ühe pereliikme eraldatus näitab lapse vastuolu ning eraldatust kujutatud pereliikmega. Ühe pereliikme kaugus teistest näitab tema nõrku suhteid teistega või tunnetab autor perekonnaliikme eraldatust perekonnast. Perekonnast tõrjutuse tunnet võib väljendada laps enda pildil eraldamisega. Samuti ka enda kujutamine teistest eemalepööratuna näitab konfliktset suhtumist perekonda või tunnetab laps end teiste pereliikmete poolt äratõugatuna. Pereliikmete või enamiku lohakas kujutamine viitab puuduolevale emotsionaalsele seotusele perekonnaga, ning konfliktsid suhteid. Lapse enda kujutamine kriipsutatades, kustutades või parandades viitab lapse emotsionaalsetele pingetele perekonnas. Ühe pereliikme sellisena kujutamine näitab lapse pingelist ja konfliktset suhtumist sellesse teatud perekonnaliikmesse. Kõigi või enamiku pereliikmete selline kujutamine viitab suuresti pingelisele emotsionaalsele õhkkonnale perekonnas.²⁵

---

²² Joseph H. Di Leo, M.D. 2012. Laste joonistused diagnostilise abivahendina. ERSEN, lk 127

²³ Tartes-Babkina, H. 2010. Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel. Tallinn: Stella Borealis OÜ (Tallinna Raamatutrukikoda), lk 82

²⁴ Joseph H. Di Leo, M.D. 2012. Laste joonistused diagnostilise abivahendina. ERSEN, lk 131

²⁵ Tartes-Babkina, H. 2010. Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel. Tallinn: Stella Borealis OÜ (Tallinna Raamatutrukikoda), lk 82